Eduskunnan tarkastusvaliokunta

Eduskunnan tarkastusvaliokunnan lausuntopyyntö 20.10.2016 (asia O 72/2016 vp Finavia ja valtionyhtiöiden riskienhallinta)

Lausunto eduskunnan tarkastusvaliokunnan yllä mainittuun asiaan liittyvistä kysymyksistä

Eduskunnan tarkastusvaliokunta (jäljempänä tarkastusvaliokunta) on pyytänyt valtiontalouden tarkastusvirastolta (jäljempänä tarkastusvirasto) lausuntoa yllä mainittuun asiaan (O 72/2016 vp Finavia) liittyvistä seuraavista kysymyksistä:

- Mikä on tarkastusmandaatti ja tarkastuksen tulokulma, kun tarkastetaan valtion yhtiöitä? Tuloksellisuustarkastuksen Finavia Oyj:n johdannaissopimukset vuosina 2009–2011 (VTV 15/2013) ja laillisuustarkastuksen Vastuukysymykset Finavian johdannaisvastuiden selvittämisessä (VTV 13/2016) "tarkastuslajien" välinen ero, vaikutus tarkastettaviin asioihin ja johtopäätöksiin?
- Kun VTV on tarkastanut Ilmailulaitoksen jälkeistä aikaa ja johdannaissopimusten tekemistä Finavia Oyj:ssä vuonna 2010, niin mitkä olivat voimassa olevat yhtiön rahoituspolitiikkaa koskevat toimintaohjeet ja milloin ne oli hyväksytty? Oliko kyseessä 24.8.2010 hallituksen hyväksymä toimintaohje?
- Miten LVM:n kertomusluonnoksesta/tarkastusmuistiosta antamat lausunnot on huomioitu lopullisessa tarkastuskertomuksessa/tarkastusmuistiossa?
- Miksi laillisuustarkastus on rajattu vuoteen 2015, miksi sitä ei kohdennettu koko tuloksellisuustarkastuksen jälkeiseen aikaan?
- Mikä on käsityksenne siitä, olisiko johdannaissopimusten purkamiseen voitu ryhtyä aiemmin, milloin?
- Pyydetään arvioimaan VTV:n tiedotuspolitiikkaa laillisuustarkastuksen aikana.

Lisäksi tarkastusvaliokunta on pyytänyt tarkastusvirastoa kommentoimaan tarkastusvaliokunnan kysymyksessä olevan asian käsittelyn yhteydessä saamia kirjallisia lausuntoja (laamanni Merilampi, VNK/Heliövaara, Haapasalo, Damski, Pursiainen, ministeri Berner). Tältä osin tarkastusvaliokunta on pyytänyt tarkastusvirastoa ottamaan huomioon oheisten lausuntojen salassapitovaatimukset. Myöhemmin 25.10.2016 tarkastusvaliokunta on pyytänyt tarkastusvirastoa lisäksi kommentoimaan KHT Eero Prepulan salassa pidettävää lausuntoa.

Tarkastusvirasto esittää tarkastusvaliokunnan esittämien kysymysten (luku 1) ja tarkastusvaliokunnan saamien lausuntojen (luku 2) osalta seuraavaa:

VALTIONTALOUDEN TARKASTUSVIRASTO
ANTINKATU 1 | PL 1119 | 00101 HELSINKI
PUH. 09 4321 | WWW.VTV.FI

Sisällysluettelo

1 Tarkastusvaliokunnan esittämät kysymykset 3

1.1 Mikä on tarkastusmandaatti ja tarkastuksen tulokulma, kun tarkastetaan valtion yhtiöitä? 3

1.2 Mikä on tarkastuksen tulokulma, "tarkastuslajien" välinen ero ja vaikutus tarkastettaviin asioihin ja johtopäätöksiin? 3

1.3 Finavian voimassa olevat rahoituspolitiikan toimintaohjeet vuonna 2010 3

1.4 Liikenne- ja viestintäministeriön kertomusluonnoksesta/tarkastusmuistiosta antamien lausuntojen huomiointi lopullisessa tarkastuskertomuksessa/tarkastusmuistiossa 4

1.5 Laillisuustarkastuksen "Vastuukysymykset Finavian johdannaisvastuiden selvittämisessä" (13/2016) ajallinen rajautuminen 4

1.6 Johdannaissopimusten purkamisajankohta 4

2 Tarkastusviraston kommentit tarkastusvaliokunnan saamista lausunnoista 5

2.1 Laamanni Merilammen lausunnot 6

2.2 Ministeri Bernerin lausunto 8

2.3 Kansliapäällikkö Pursiaisen lausunto 11

2.4 Pääjohtaja Damskin lausunto 12

2.5 Ylijohtaja Heliövaaran lausunto 12

2.6 Samuli Haapasalon (Finavian aiempi toimitusjohtaja) lausunto 13

2.7 KHT Prepulan lausunto 13

3 Arvio VTV:n tiedotuspolitiikasta laillisuustarkastuksen aikana – Valtiontalouden tarkastusviraston viestinnän perusta 15

Liite 4: Tarkastuslajien erot 17

1 Tarkastusvaliokunnan esittämät kysymykset

1.1 Mikä on tarkastusmandaatti ja tarkastuksen tulokulma, kun tarkastetaan valtion yhtiöitä?

Tarkastusviraston tehtävänä on valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain mukaan muun ohella tarkastaa valtion liikelaitoksia ja valtion määräysvallassa olevia yhtiöitä ja muita lain 19 §:ssä tarkoitettuja yhtiöitä erityisesti sen selvittämiseksi, miten valtion omistajaohjausta ja osakasvaltaa on käytetty. Tätä tehtävää tarkastusvirasto toteuttaa kohdistamalla valtion määräysvallassa oleviin yhtiöihin ja näiden omistajaohjaukseen laillisuustarkastusta ja tuloksellisuustarkastusta. Tarkastus kohdistetaan ensisijaisesti nimenomaisesti omistajaohjaukseen.

1.2 Mikä on tarkastuksen tulokulma, "tarkastuslajien" välinen ero ja vaikutus tarkastettaviin asioihin ja johtopäätöksiin?

Tarkastuslajien keskeisiä eroja on esitetty liitteenä 4 olevassa taulukossa. Tarkastuslajien ero vaikuttaa muun ohella siihen, mihin kysymykseen tarkastuksessa vastataan.

Laillisuustarkastuksessa on arvioitu tarkastuksen kohteena olevan toiminnan osalta sitä, onko toiminnassa noudatettu hyvän hallinnon, säädösten, määräysten ja ohjeiden mukaisia normeja. Tarkastuksessa ei siten oteta kantaa esimerkiksi siihen tarkoituksenmukaisuuskysymykseen, olisiko korvausvaatimusten esittäminen yhtiön aiempaan johtoon kuuluneille henkilöille tietyin asiallisin syin ollut perusteltua, esimerkiksi selvittämisintressin perusteella. Laillisuustarkastuksessa ei siten myöskään arvioida sitä, onko valtion määräysvallassa olevien yhtiöiden ylipäätänsä tarkoituksenmukaista suojautua korkoriskiä vastaan.

1.3 Finavian voimassa olevat rahoituspolitiikan toimintaohjeet vuonna 2010

Tarkastusvirasto on aiemman tuloksellisuustarkastuksessaan "Finavia Oyj:n johdannaissopimukset vuosina 2009–2011 (15/2013)" todennut, että johdannaisten käyttö Finaviassa ei kaikilta osin ole ollut tarkoituksemukaista eikä Finavian sisäisten ohjeiden mukaista.

Tuloksellisuustarkastuksen 15/2013 yhteydessä tarkastusvirasto on selvittänyt yksityiskohtaisesti ne Finavian toimintaohjeet, joiden perusteella liikelaitoksella/yhtiöllä on ollut oikeus tehdä johdannaissopimuksia. Näitä ohjeistuksia on käsitelty kyseiseen tuloksellisuustarkastukseen liittyvässä ei-julkisessa muistiossa "Finavian johdannaissopimukset: johdon ja tilintarkastajan vastuu". Muistiossa on selvitetty Ilmailulaitoksen/Finavian sisäiset johdannaissopimusten solmimiseen liittyvät ohjeistukset vuodesta 2001 alkaen (muistion luvun 2 "Johdon vastuu" kappale "Finavian rahoitusriskien hallintaa koskeva ohjeistus ja yhtiön johdon rahoitusriskien hallintaa koskevat päätökset").

Yhteenvetona voidaan todeta, että Finaviassa on 30.5.2001 laadittu sisäinen toimintaohje korko- ja valuuttariskien hallinnasta Ilmailulaitoksessa, joka on hyväksytty Ilmailulaitoksen hallituksen kokouksessa 30.6.2001. Ohjeen mukaan johdannaisia on ollut sallittua käyttää vain lainasalkun koronsuojaustarkoituksiin. Finavian hallitus on vuonna 2008 hyväksynyt Finavia-konsernin "Kassavarojen sijoituspolitiikka" -asiakirjan. Tässä yhteydessä ei ole muutettu vuonna 2001 hyväksyttyä ohjeistusta.

Myöhemmin 24.8.2010 Finavia Oyj on lisäksi hyväksynyt "Finavia-konsernin rahoituspolitiikka" -asiakirjan, jossa on osittain määritelty aiemmissa ohjeistuksissa mainittuja asioita.

Tarkastusmuistiossa "Finavian johdannaissopimukset: johdon ja tilintarkastajan vastuu" on myös todettu, että Liikelaitos Finavian toiminnot, vastuut ja sitoumukset ovat vuoden 2010 alussa siirtyneet perus-

tettavalle osakeyhtiölle ja että liikelaitoksen ohjeistukset ovat tulleet Finavia Oyj:n johtoa sitoviksi (muistion luku "Johdon vastuu" kappale "Sovellettavista oikeusohjeista"). Myös 2001 ja 2008 hyväksytyt ohjeet ovat siten soveltuneet osakeyhtiö Finavian toiminnan arviointiin.

Vastaavasti laillisuustarkastuksen "Vastuukysymykset Finavian johdannaisvastuiden selvittämisessä" (13/2016) tarkastusmuistion luvussa 8 "Liikelaitos Finavian oikeus tehdä johdannaissopimuksia" on todettu, että suojaamattomien johdannaissopimusten tekeminen on ollut sekä Finavian liikelaitos- että osakeyhtiöaikana yhtiön (liikelaitoksen) sisäisten ohjeistusten perusteella kiellettyä.

Todettakoon, ettei aiemman tuloksellisuustarkastuksen 15/2013 tai laillisuustarkastuksen "Vastuukysymykset Finavian johdannaisvastuiden selvittämisessä" (13/2016) yhteydessä ole missään vaiheessa kyseenalaistettu sitä, että Finavian vuosia 2009–2011 tekemät luottoa suojaamattomat johdannaiset ovat olleet yhtiön sisäisten ohjeistusten vastaisia.

1.4 Liikenne- ja viestintäministeriön kertomusluonnoksesta/tarkastusmuistiosta antamien lausuntojen huomiointi lopullisessa tarkastuskertomuksessa/tarkastusmuistiossa

Tarkastusvirasto on vastannut liikenne- ja viestintäministeriön tarkastuskertomusluonnoksen johdosta annetussa lausunnossa esitettyihin kommentteihin julkisessa lausuntoyhteenvetoasiakirjassa, joka löytyy tarkastusviraston verkkosivuilta. Tarkastusvirasto on myös näiden kommenttien perusteella tehnyt lopulliseen tarkastuskertomukseen tiettyjä täsmennyksiä.

Tarkastusvirasto on perehtynyt liikenne- ja viestintäministeriön tarkastusmuistiosta antamiin kommentteihin ja tehnyt niiden perusteella tarkastusmuistioon tiettyjä täsmennyksiä.

1.5 Laillisuustarkastuksen "Vastuukysymykset Finavian johdannaisvastuiden selvittämisessä" (13/2016) ajallinen rajautuminen

Tarkastusvirasto on yllä mainitun tarkastuskertomuksen luvussa 2 "Johdannaiskysymysten selvittämistoimet ja kiellettyjen johdannaissopimusten purkaminen" tarkastellut johdannaiskysymysten selvittämistoimia tilikauden 2011 tilintarkastuksesta helmikuusta 2012 alkaen. Finavian käynnistämiä oikeustoimia on tarkastuskertomuksen luvussa 3 "Finavian käynnistämät oikeustoimet" tarkasteltu vuodesta 2014 alkaen. Yksityiskohtaisemmin näitä kysymyksiä on tarkasteltu tarkastusmuistion luvussa 2 "johdannaisongelman selvitystoimet ja välimiesoikeudenkäynti vahinkovakuutusyhtiötä vastaan".

Laillisuustarkastusta ei siten ole kohdennettu vain vuoteen 2015. Vuoden 2015 tapahtumien merkityksen korostumiseen tarkastuskertomuksessa ja tarkastusmuistiossa vaikuttanee ensinnäkin se, että tähän vuoteen ajoittuvat omistajaohjauksen ja yhtiön toiminnan erilaiset ongelmat, joihin tarkastuksessa on kiinnitetty huomiota. Tarkastusmuistiossa on myös pyritty selvittämään vuoden 2015 osalta omistajaohjaustoiminnan normiperusta ja tapahtumainkulku huolellisesti. Myös tämä voinee aikaansaada vaikutelman vuoden 2015 tapahtumien korostumisesta.

1.6 Johdannaissopimusten purkamisajankohta

On selvää, että arvioitaessa jälkikäteen johdannaissopimusten purkamisajankohtaa johdannaissopimuksille, kuten muillekin rahoitusinstrumenteille, voidaan takautuvasti määrittää ajankohta, jolloin sopimusten markkina-arvo on historiallisena tarkastelujaksona ollut alhaisin. Tämän perusteella ei kuitenkaan voida arvioida toiminnan tarkoituksenmukaisuutta. Arvioitaessa takautuvasti toiminnan tarkoituksenmukaisuutta on kiinnitettävä huomiota siihen epävarmuuteen, mitä päätöksentekohetkeen on liittynyt. Johdannaissopimuksien purkamiseen liittyvinä olennaisina epävarmuuksina voitaneen pitää ainakin

sopimuksen vastapuolina olevien pankkien kanssa käytyjen neuvotteluiden lopputuloksia sekä pankkien valvontaelinten ratkaisuja sekä näkemystä markkinoiden kehittymisestä. Tästä syystä tarkastusvirasto ei ole katsonut, että tarkastuksen aikana olisi ollut perusteita arvioida johdon toiminnan olleen epätarkoituksenmukaista siltä osin kuin on kyse ei-suojaavien johdannaissopimusten purkamisen ajankohdasta.

Tarkastusvirasto on laillisuustarkastuskertomuksessa 13/2016 ja siihen liittyvässä tarkastusmuistiossa kiinnittänyt huomiota siihen, että johdannaissopimuksiin liittyvät riskit ovat tulleet ilmi vähitellen eikä yhtiössä ole heti hahmotettu ongelmien mittaluokkaa.

Finavian johdannaisongelma on havaittu tilikauden 2011 tilintarkastuksen yhteydessä helmikuussa 2012. Ongelman sisältöä/luonnetta ei kuitenkaan heti tiedostettu. Tilintarkastusraportoinnissa ongelma oli kuvattu yleisluonteisesti. Toisaalta yhtiö oli tarvinnut ulkopuolista konsulttiapua johdannaiskysymysten selvittämiseen. Asiaa on kuitenkin yhtiössä selvitetty keväällä 2012. Finavian tarkastusvaliokunta ja hallitus ovat käsitelleet asiaa kesällä 2012.

Keväästä 2013 alkaen Finavia on käynyt pankkien kanssa neuvotteluja johdannaisten purkamiseksi. Neuvotteluissa pankkien kanssa ei kuitenkaan ole päästy sopimusratkaisuun. Lopulta johdannaiset on purettu kesällä 2015.

On huomattava, että kysymyksessä olevat johdannaissopimukset eivät ole luonteeltaan instrumentteja, jotka voidaan myydä vapaasti markkinoilla ja aiheutunut vahinko tällä tavoin katkaista. Aiheutuneen vahingon määrä voi myös vaihdella vaikeasti ennakoitavalla tavalla. Johdannaisten selvittämistoimiin ovat vaikuttaneet monet eri tekijät. Voidaan tuskin lähtökohtaisestikaan asettaa mitään tiettyä täsmällistä "oikeaa" ajankohtaa, jona sopimukset olisi tullut purkaa.

Tarkastuskertomuksessa ja sen taustamuistiossa tarkastusvirasto on pyrkinyt arvioimaan Finavian toimintaa johdannaisten purkamisen osalta kokonaisarvioinnin, kaikki asiaan liittyvät seikat huomioiden, perusteella. Johtopäätöksenä on esitetty, että johdannaissopimuksiin liittyvät riskit ovat tulleet ilmi vähitellen eikä yhtiössä ole heti hahmotettu ongelmien mittaluokkaa. Tarkastuskertomuksessa on todettu, että tilannetta voidaan tältä osin pitää ongelmallisena. Toisaalta tarkastusvirasto on kuitenkin todennut, että johdannaisongelman selvittämisessä on yhtiössä edetty johdonmukaisesti ja tarkoituksenmukaisesti.

2 Tarkastusviraston kommentit tarkastusvaliokunnan saamista lausunnoista

Laillisuustarkastuksen yhteydessä tarkastusvirasto ei ole tarkastuskertomuksessa arvioinut eri asiantuntijalausuntojen luotettavuutta, laatua tai painoarvoa. Tarkastusvaliokunta on kuitenkin nimenomaisesti pyytänyt tarkastusvirastoa kommentoimaan tarkastusvaliokunnan kysymyksessä olevan asian käsittelyn yhteydessä saamia kirjallisia lausuntoja. Tarkastusvirasto ei kommentoi asiantuntijalausuntojen luotettavuutta, laatua tai painoarvoa lausuntokohtaisesti vaan toteaa yleisesti, että asiantuntijalausuntojen painoarvoa arvioitaessa on perusteltua kiinnittää huomiota siihen, missä määrin lausunnonantajalla on mahdollisuuksia toimia riippumattomasti tai onko lausunnonantaja toiminut asian käsittelyn yhteydessä jonkin osapuolen asiantuntijana tai asiamiehenä.

Tarkastusvirasto rajoittautuu kommentoimaan lausunnossaan muita lausuntoja pääosin vain siltä osin kuin esitetyillä asioilla voidaan katsoa olevan yleistä merkitystä tarkastuksen kannanottojen muodostamisessa.

2.1 Laamanni Merilammen lausunnot

Tarkastusvaliokunta on pyytänyt tarkastusvirastoa kommentoimaan laamanni Merilammen laatimaa 27.9.2016 päivättyä muistiota. Merilampi on jo aiemmin laatinut 24.5.2016 päivätyn muistion, jonka liikenne- ja viestintäministeriö on liittänyt tarkastuskertomusluonnoksen johdosta antamaansa lausuntoon. Kyseiset lausunnot liittyvät saman asiakokonaisuuden arviointiin ja tarkastusvirasto kommentoi tässä yhteydessä molempia lausuntoja.

Liikenne- ja viestintäministeriö on tarkastuskertomusluonnokseen ja tarkastusmuistioon antamissaan lausunnossa viitannut laamanni Merilammen 24.5.2016 laatimaan muistioon, jonka mukaan yksimielisillä osakkeenomistajilla on osakeyhtiölain 5 luvun 2 §:n 2 momentin perusteella oikeus ottaa käsiteltäväkseen hallituksen tai toimitusjohtajan yleistoimivaltaan kuuluva asia ja että ministeriö on osakkeenomistajana käyttänyt tätä oikeutta. Tarkastuksessa todettiin, että tällaisesta päätöksestä ei ole olemassa kirjallista dokumentaatiota eikä tällaisen päätöksen tekemisestä ole ilmoitettu Finavialle.

Merilammen asiantuntijalausunnossa tarkoitetun omistajapäätöksen tekemiseen ei sinänsä liity sellaisia muotomääräyksiä, että tällaisen päätöksen tekeminen esimerkiksi tiettyä kirjallista muotoa noudattamatta johtaisi päätöksen pätemättömyyteen. Tällaisen päätöksen tekijän vastuulla on kuitenkin pystyä osoittamaan, että päätös on tosiasiallisesti tehty. Yleinen lähtökohta yhtiökäytännössä on se, että tämän kaltaiset päätökset tehdään kirjallisesti. Päätöksen kirjallinen dokumentointi ja sen säilyttäminen on tarpeen myös käytännön syistä.

Esimerkiksi yhtiön hallinnon tarkastaminen tilintarkastuksen yhteydessä edellyttää sitä, että omistajapäätökset ovat kirjallisesti dokumentoituja. Käytännössä Merilammen 24.5.2016 päivätyssä muistiossa tarkoitetun omistajapäätöksen, jossa omistaja ottaa käsiteltäväkseen yhtiön johdon yleistoimivaltaan kuuluvan asian, tekemisestä tulisi myös ilmoittaa yhtiölle. Tällaista ilmoitusta yhtiölle ei nyt kysymyksessä olevassa tilanteessa ole tehty. Ministeriön esittämän selvityksen perusteella ei voida todentaa ministeriön tarkoituksena olleen osakeyhtiölain 5 luvun 2 §:n 2 momentissa tarkoitetun omistajapäätöksen tekeminen.

Jos liikenne- ja viestintäministeriön katsottaisiin tehneen – vastoin edellä esitettyä – osakeyhtiölain 5 luvun 2 §:n 2 momentissa tarkoitetun omistajapäätöksen, olisi tilanne silti ongelmallinen. Tässä tilanteessa arvioitavaksi tulisi se, täyttääkö ministeriön menettely (päätöksen dokumentoimatta jättäminen) osakeyhtiölain 25 luvun 2 §:ssä tarkoitetun osakeyhtiörikkomuksen tunnusmerkistön. Toisaalta osakeyhtiön 5 luvun 2 §:n 2 momentissa säädetään vain yhtiölle kuuluvan päätöksen tekemisestä. Lähtökohtaisesti tällaisen päätöksen täytäntöönpano kuuluu yhtiölle. Arvioitavaksi tässä tilanteessa tulisi se, onko liikenne- ja viestintäministeriö kuitenkin täytäntöönpanon osalta suorittanut yhtiölle kuuluvia tehtäviä.

Uudemmassa 27.9.2016 päivätyssä muistiossa Merilampi muun ohella toteaa, että "yhden omistajan yhtiössä yhtiökokous on koko ajan koolla ja omistajan näkemyksen esille tuominen hallitukselle on käytännössä sama kuin yhtiökokouspäätöksen tekeminen". Muistion mukaan "antamalla ohjeita asian käsittelystä ja selvittämisestä omistaja on tuntenut vastuuta asioiden perinpohjaisesta selvittämisestä" (s. 4). Tarkastusvirasto kiinnittää huomiota siihen, että laillisuustarkastuskertomuksessa ei ole esitetty, että yhtiön johto ja osakkeenomistajat eivät voisi kommentoida tai että johdon ei tulisi huomioida omistajan näkemyksiä merkittävien asioiden käsittelyn yhteydessä.

Merilammen muistiosta 27.9.2016 ei sinänsä ilmene, mihin konkreettiseen ministeriön antamaan ohjeistukseen siinä viitataan. Tältä osin muistion tietojen sisällön perusteella on vaikea ottaa kantaa muistiossa esitettyihin näkemyksiin. Tarkastusvirasto kuitenkin toteaa, ettei ministeriön tai sen omistajaohjauksen arviointi laillisuustarkastuksessa 13/2016 ole perustunut siihen, että tarkastusvirasto olisi katsonut ministeriön ohjeistaneen Finaviaa tai johtohenkilöitä (suullisesti tai kirjallisesti) epätarkoituksenmukaisella tavalla.

Tämä käy ilmi myös tarkastuskertomuksen lausuntoyhteenvedosta, jossa todetaan, että tarkastuksen yhteydessä on esitetty toisistaan poikkeavia näkemyksiä liikenne- ja viestintäministeriön sekä Finavian tai yhtiön johdon käymästä viestinnästä. Lausuntoyhteenvedosta ilmenevin tavoin tarkastuksessa ei ole otettu kantaa eri osapuolten esittämien näkemysten luotettavuuteen eivätkä tarkastuksessa tehdyt johtopäätökset perustu näiden näkemysten arviointiin (s. 2). Tarkastusvirasto toteaa vielä tältä osin, että tarkastuksen aikana liikenne- ja viestintäministeriö on esittänyt – toisin kuin Merilammen muistiossa 27.9.2016 annetaan ymmärtää – että se ei ole ohjeistanut Finaviaa korvausvaatimusten esittämistä tai niistä sopimista koskevissa asioissa millään tavoin.

Tarkastusvirasto ei ole katsonut tarkoituksenmukaiseksi arvioida tarkastuskertomuksessa ministeriön ja Finavian välistä viestintää koskevien ristiriitaisten selvitysten luotettavuutta. Sen sijaan tarkastusvirasto on perustanut tekemänsä johtopäätökset objektiivisesti havaittaviin tosiasioihin.

Ministeriön omistajaohjaustoiminta on tarkastusviraston näkemyksen mukaan ollut ongelmallista, koska se on tosiasiallisesti suorittanut Finavian tai sen johdon vastuulle kuuluvia konkreettisia toimia tai osallistunut näiden toimien tekemiseen. Tältä osin ministeriön puuttuminen Finavian toimintaan on ollut konkreettisempaa ja pidemmälle menevää kuin ohjeitten antaminen yhtiölle. Toisaalta ministeriön toiminnan vuoksi Finavian johdolla on ollut hyvin vähän aikaan valmistella ja harkita sovintosopimusta koskevaa päätöstään, mikä on tarkastusviraston näkemyksen mukaan tosiasiallisesti merkinnyt yhtiön johdon harkintavallan rajoittumista ja valtio-omistajan epätarkoituksenmukaista puuttumista yhtiön toimintaan.

Tarkastusvirasto on laillisuustarkastuskertomuksessaan 13/2016 todennut, että valtio-omistaja olisi niin halutessaan voinut tehdä sovintosopimuksen tekemistä koskevan päätöksen tai korvausvaatimuksista luopumista koskevan päätöksen osakeyhtiölakiin perustuvia menettelytapoja noudattaen. Käytännössä tällaiset päätökset tehdään yhtiökokouksessa. Tarkastusvirasto kiinnittää huomiota siihen, että tuloksellisuustarkastuksen jälkeen tehtävän jälkiseurannan yhteydessä tarkastusvirasto on nimenomaisesti kansliapäällikkö Pursiaisen lausunnosta ilmenevällä tavalla viestinyt, että valtio-omistaja voi niin halutessaan osakeyhtiön menettelytapoja noudattaen tehdä haluaman ratkaisun.

Todettakoon, että myös valtioneuvoston kanslia on ohjeistanut liikenne- ja viestintäministeriötä näin ministeriölle toimittamassaan 19.11.2015 päivätyssä muistiossa. Myös Finavian käyttämät asiamiehet ovat todenneet 1.12.2015 päivätyssä muistiossa, jota ei ole kuitenkaan lainkaan toimitettu yhtiön hallitukselle, että ehdotettu sovintosopimus tulisi hyväksyä yhtiökokouksessa. Tältä osin muistiossa on myös viitattu siihen, että tällä tavalla sopimuksen hyväksyvät henkilöt voivat varmistua siitä, ettei heille synny henkilökohtaista vastuuta sopimuksesta, joka asiamiesten mukaan on ollut Finavian edun vastainen.

Tarkastusvirasto kiinnittää vielä huomiota siihen, että liikenne- ja viestintäministeriö on itse syksyllä 2015 viestittänyt Finavialle, että korvausvaatimuksia koskevat asiat ratkaistaan yhtiökokouksessa. Yhtiökokouksen järjestäminen on siis ilmeisesti ollut myös liikenne- ja viestintäministeriön tarkoituksena. Ministeriö ei ole kuitenkaan halunnut menetellä tällä tavoin.

Siltä osin kun Merilammen muistiossa 27.9.2016 on esitetty, ettei omistajan ja yhtiön välistä yhteydenpitoa ole corporate governance -ohjeistuksissa kielletty, tarkastusvirasto ensinnäkin toteaa, että tarkastusvirasto ei ole esittänyt eikä perustanut kannanottoja siihen, että omistajan ja yhtiön välinen yhteydenpito olisi kiellettyä.

Tälle yhteydenpidolle on hyvän hallintotavan ohjeistuksissa asetettu rajoitteita. Tällainen yhteydenpito (tai "aktiivinen omistajuus") ei saa merkitä puuttumista yhtiön operatiiviseen toimintaan. Liikenne- ja viestintäministeriö on ylittänyt tämän kynnyksen monin eri tavoin. Operatiiviseen toimintaan puuttumisen kiellon periaatetta on käsitelty tarkastusmuistiossa eri näkökulmista ja muistiossa on myös täsmennetty periaatteen sisältö. Ongelmallista Merilammen muistiossa on se, että OECD:n corporate governance -ohjeistukset ja niistä ilmenevä operatiiviseen toimintaan puuttumisen kielto jää lausunnoissa

maininnan tasolle eikä muistioissa ole analysoitu tätä nyt käsillä olevassa asiassa relevantin kiellon sisältöä tai tarkastusmuistiossa kiellon osalta tehtyjä johtopäätöksiä. Merilammen muistiossa ei myöskään ole käsitelty sitä, mitä erityispiirteitä seuraa siitä, että osakkeenomistajan päätösvaltaa käyttää julkisen omistajan puolesta päätösvaltaa käyttävä taho.

2.2 Ministeri Bernerin lausunto

Lausunnossa käsitellään Finavian ja yhtiön toiminnan tarkoituksenmukaisuutta (s. 1–2). Tältä osin tarkastusvirasto viittaa laillisuustarkastuskertomuksessa 13/2016, siihen liittyvässä tarkastusmuistiossa ja edellä tämän lausunnon luvun 1 kappaleessa "Johdannaissopimusten purkamisajankohta" esittämiinsä huomioihin ja toteaa, että tietyistä ongelmista huolimatta johdannaiskysymysten selvittämisessä on yhtiössä edetty johdonmukaisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Tarkastusvirasto kiinnittää myös huomiota siihen, että Damskin lausunnon mukaan (Damskin lausunto s. 2) omistajalla ei ole ollut huomautettavaa Finavian hallituksen tekemiin päätöksiin ja toimiin johdannaisasiassa ennen syksyä 2015. Arvioitaessa sekä Damskin lausuntoa että ministeri Bernerin lausuntoa voi lausunnoista saada sellaisen käsityksen, että tältä osin lausunnoista ei kaikilta osin vaikuta muodostuvan ristiriidatonta käsitystä.

Lausunnossa (s. 2) viitataan siihen, että vuoden 2013 tuloksellisuustarkastuksessa tarkastusvirasto on havainnut Finavian toiminnassa puutteita ja että tältä osin laillisuustarkastuksen 13/2016 havainnot ovat ristiriitaisia aiemman tarkastuksen kanssa. Tarkastusvirasto toteaa yleisesti, että kysymyksessä olevien tarkastusten kysymyksenasettelut ovat erilaisia. Vastaavasti tarkastukset koskevat pääosin eri ajanjaksoja. Tarkastusvirasto toteaa, että jälkimmäisessä laillisuustarkastuksessa yhtiön johdon on katsottu toimineen tarkoituksenmukaisesti aikaisemmin julkaistussa tuloksellisuustarkastuksessa ja yhtiön omien toimien perusteella havaittujen puutteiden korjaamiseksi.

Lausunnon s. 2–3 käsitellään Finavian ja sen hallituksen toiminnan johdonmukaisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta yhtiön johtoa koskevassa kanneasiassa. Tältä osin lausunnossa viitataan yhtiön hallituksen 25.9.2015 tekemän äänestyspäätöksen sisältöön ja siihen, että yhtiön hallitus on aiemmin 6.3.2015 pidetyssä kokouksessa päättänyt olla nostamatta kanteita yhtiön aiempia johtohenkilöitä vastaan (s. 2–3).

Finavian hallitus on kokouksessa 30.1.2015 (nro 2/2015) päättänyt nostaa vahingonkorvauskanteen aiempaa tilintarkastusyhteisöä (Deloitte ja Touche) ja vastuullista tilintarkastajaa vastaan. Tämä päätös ei ole koskenut korvausvaatimusten esittämistä aiemmalle johdolle.

Korvausvaatimuksen esittämistä tilintarkastusyhteisölle on käsitelty myös Finavian hallituksen kokouksessa 6.3.2015 (3/2015). Tässä kokouksessa on käsitelty asianajaja Siveniuksen ja Hopun laatimaa muistiota 23.2.2015 (hallituksen kokouksen 3/2015 pöytäkirjan liite 17), jossa on muun ohella esitetty, että Deloitte ja Touche suunnittelee vastakanteen nostamista Finavian aiemman hallituksen jäseniä vastaan (s. 3 ja 4).

Finavian hallitus on kokouksen 3/2015 pöytäkirjasta ilmenevin tavoin päättänyt, etteivät muistiossa ja käydyssä keskustelussa esiintuodut seikat anna aihetta muuttaa hallituksen jo aiemmin 30.1.2015 pitämässään kokouksessa tehtyä päätöstä, jonka mukaan Finavia Oyj nostaa vahingonkorvauskanteen aiempaa tilintarkastusyhteisöä ja päävastuullista tilintarkastajaa vastaan (s. 7).

Finavian hallituksen kokouksen 3/2015 pöytäkirjassa on myös seuraava yhtiön aiempaan johtoon liittyvä maininta: "Finavia Oyj:n entisten hallitusten jäsenten ja toimitusjohtajan oikeudellinen vastuu on jo huolellisesti arvioitu perustuen useisiin yhtiön ulkopuolelta hankittuihin oikeudellisiin asiantuntijalausuntoihin. Hallituksen tietoon ei ole tullut seikkoja, joiden perusteella jo tehtyä arvioita olisi näiltä osin syytä muuttaa" (s. 7).

Tarkastuksessa Finavian hallituksen 30.1.2015 ja 6.3.2015 tekemiä päätöksiä on tarkasteltu kokonaisuutena. Näissä päätöksissä on lähtökohtaisestikin päätetty korvausvaatimusten esittämisestä yhtiön aiemmalle tilintarkastusyhteisölle ja päävastuulliselle tilintarkastajalle. Hallituksen kokouksen 6.3.2015

(3/2015) pöytäkirjasta ja sen liitemuistiosta samoin kuin tarkastuksen aikana käytyjen keskustelujen perusteella voidaan myös päätellä Finavian hallituksen hyväksyneen sen mahdollisuuden (tai riskin), että Finavian aiemmille johtohenkilöille esitetään vahingonkorvausvaatimukset, jos Deloitte ja Touche päättää myöhemmin nostaa heitä vastaan vastakanteet. Sen sijaan on kyseenalaista, voidaanko edellä mainitusta hallituksen kokouksen pöytäkirjasta 3/2015 olevasta aiemman johdon vastuun arviointia koskevasta maininnasta päätellä, että yhtiön hallituksen päätös olisi koskenut korvausvaatimusten esittämistä tai esittämättä jättämistä yhtiön aiempaan johtoon kuuluneille henkilöille.

On toisaalta myös huomattava, että tarkastushavaintojen perusteella Finavian johdon toimet ovat perustuneet varsin korostuneesti päätöksentekohetkellä vallinneisiin olosuhteisiin. Esimerkiksi yhtiön hallituksen tehdessä 6.3.2015 päätöksen korvausvaatimusten esittämisestä yhtiön aiemmalle tilintarkastusyhteisölle ja päävastuulliselle tilintarkastajalle on vireillä ollut välimiesmenenettely yhtiön vahinkovakuutusyhtiötä vastaan, jonka lopputulos ei tällöin ole ollut luonnollisesti päätöksentekijöiden tiedossa.

Tässä menettelyssä Finavian vaatimukset ovat perustuneet yhtiön aiemman rahoituspäällikön ja varatoimitusjohtajan huolimattomaan menettelyyn, jonka perusteella Finavia on vaatinut johdon vastuuvakuutuksen perusteella korvausta vakuutusyhtiöltä. On mahdollista, että tämän välimiesmenettelyn lopputuloksella on ollut merkitystä Finavian johdon arvioidessa mahdollisia jatkotoimia syksyllä 2015. Esimerkiksi Finavian hallituksen kokouksen pöytäkirjaan 25.9.2015 (12/15) sisällytetyssä Siveniuksen ja Hopun lausunnossa viitaan siihen, että korvauskanteen hylkääminen välimiesmenettelyssä on johtanut siihen, että "ainoa keino puhevallan säilyttämiseksi Ifiä kohtaan on korvausvaatimusten ja korvauskanteiden vireille saattaminen entistä toimitusjohtajaa ja hallituksen jäseniä vastaan". Lisäksi lausunnossa viitataan siihen, että korvausvaatimusten esittäminen tilintarkastusyhteisöä vastaan saattaa edellyttää kanteiden nostamista yhtiön aiempia johtohenkilöitä vastaan, jotta Finavia ei vanhentumissäännösten vuoksi menettäisi puhevaltaansa. Lisäksi Sivienius ja Hoppu huomauttavat lausunnossaan, että "aikaisemman lausuntomme jälkeen vahingon määrä on moninkertaistunut" (s. 4). Myös valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosasto on 19.11.2015 päivätyssä ministeriölle toimittamassaan lausunnossa todennut, että johdon vastuuvakuutukseen perustuvan vaatimuksen esittäminen vakuutusyhtiölle edellyttää kanteen nostamista vähintäänkin entistä toimitusjohtajaa vastaan (s. 9). Näin ollen siitä, että Finavian johto on vasta syksyllä 2015 (eikä keväällä 2015) tehnyt päätöksen korvausvaatimusten esittämisestä aiempaan johtoon kuuluneille henkilöille, ei voida päätellä yhtiön hallituksen toiminnan olleen ristiriitaista tai epäjohdonmukaista.

On syytä kiinnittää vielä huomiota siihen, että valtio-omistajan on omistajaohjauksessaan noudatettava yhtiöoikeudellisia säännöksiä ja hyvän hallinnon ohjeistuksia myös tilanteessa, jossa omistaja on tyytymätön yhtiön (tai sen johdon) toimintaan. Näin ollen ministeriön tyytymättömyys valtio-omisteisen yhtiön toimintaan – esimerkiksi siksi, että yhtiön (tai sen johdon) toiminta ei joltakin osin ole omistajan näkemyksen mukaan johdonmukaista – ei ylipäänsä ole peruste toimia näiden normistojen vastaisella tavalla.

Siltä osin kun lausunnossa on mainittu Finavian hallituksen 25.9.2015 tekemän päätöksen olleen äänestyspäätös, tarkastusvirasto toteaa, että tällainen päätös on samalla tavoin yhtiön päätös kuin hallituksen yksimielinen päätös. Sillä, että päätös on ollut äänestyspäätös, ei ole merkitystä niiden menettelytapojen asianmukaisuuden arvioinnissa, joilla valtion määräysvallassa olevan yhtiön omistajavaltaa käyttävä taho voi puuttua yhtiön hallituksen toimintaan.

Lausunnossa viitataan myös (s. 3) asianajaja Patrik Lindforsin 9.12.2015 päivättyyn asiantuntijalausuntoon, jossa on todettu aiempia johtohenkilöitä vastaan nostettavaan kanteeseen liittyvän riskitekijöitä. Lausunnossa ei mainita, että tilintarkastusyhteisöä ja johtohenkilöitä vastaan kohdistetut vaatimukset liittyvät toisiinsa ja että tämä päätös on tehty vasta sen jälkeen kun yhtiön hallitus on 4.12.2015 – monellakin eri tavoin ongelmallisen ministeriön omistajaohjauksen tuloksena – päättänyt sopia asian tilintarkastusyhteisön kanssa. Huomionarvoista on myös se, että ministeriö oli yllättäen edellyttänyt, että ti-

lintarkastusyhteisöä koskeva riita-asia on käsiteltävä ennen aiempien johtohenkilöiden korvausvaatimuksia koskevan päätöksen tekemistä.

Lausunnon s. 2–3 käsitellään omistajan toimia kanneasioiden käsittelyssä. Tältä osin lausunnossa viitataan muun muassa siihen, että 6.11.2015 omistajaohjausosaston osastopäällikkö olisi ministeriölle sähköpostitse esittänyt, ettei kanteita aiempia johtohenkilöitä vastaan nosteta ja että tilintarkastusyhteisöä vastaan nostettu kanne vedetään pois. Tarkastusvirasto toteaa, ettei tarkastusmateriaalissa ole tällaista sähköpostiviestiä. Olennaista asiassa on se, että 19.11.2015 päivätyssä ministeriölle toimitetussa lausunnossa on päädytty siihen, että Finavian hallitus oli menetellyt aiemmissa korvausvaatimusten esittämistä koskevissa päätöksissään tarkoituksenmukaisesti.

Lausunnon s. 4 mainitaan, että liikenne- ja viestintäministeriö päätyi etenemistapaan, jossa yhtiöltä pyydetään perusteellisempaa selvitystä asiassa (s. 4). Tältä osin tarkastusvirasto viittaa laillisuustarkastuskertomukseen 13/2016, jossa todetaan, ettei ministeriö ei ole viestittänyt jälkikäteen todennettavalla tavalla Finavian johdolle, että yhtiön tekemät päätökset joltakin osin olisivat perustuneet riittämättömään selvitykseen tai että yhtiön hallituksen päätökset eivät olisi vastanneet yhtiön omistajan tahtoa. Ministeriö on kuitenkin viestittänyt jälkikäteen todennettavalla tavalla Finavian johdolle, ettei hallituksen päätöstä vahingonkorvauskanteen nostamiseen aiempaa johtoa vastaan tule toimeenpanna (laillisuustarkastuskertomus s. 17).

Lausunnon s. 4 todetaan, ettei vuonna 2013 tehdyssä tuloksellisuustarkastuksessa 15/2013 oteta kantaa siihen, "mikä oli tarkastusviraston virkamies Pasi Tervasmäen rooli vuoden 2009 tarkastuksessa". Tarkastusvirasto toteaa, että kyseinen henkilö on toiminut liikelaitos Finavian tilintarkastajana yksityishenkilön ominaisuudessa ja kyseisen henkilön vastuuarviointi on lähtökohtaisestikin ollut Finavian asia. Finavian hallitus on arvioinut Tervasmäen vastuuta kokouksessaan 6.3.2015 ja todennut, ettei kanteen menestymistä Tervasmäkeä kohtaan voida pitää todennäköisenä (ptk s. 7).

Siltä osin kun lausunnossa viitaan omistajaohjausosaston keskusteluissa viestittäneen ministeriölle tilintarkastusyhteisöä vastaan nostettavan kanteen olevan heikko (s. 4), tarkastusvirasto toteaa, ettei tällainen näkemys ole tullut ilmi laillisuustarkastuksen aikana käydyissä keskusteluissa eikä tällaista näkemystä ole esitetty myöskään omistajaohjausosaston 19.11.2015 päivätyssä ministeriölle osoitetussa muistiossa.

Lausunnon s. 5 todetaan, ettei ministeriö 2.12.2015 ministeriössä käydyssä keskustelussa ole antanut yhtiölle ohjetta hyväksyä sovintosopimusta. Tarkastusvirasto toteaa, että sen laillisuustarkastuksessa tekemät johtopäätökset ovat perustuneet objektiivisesti havaittaviin tosiasioihin eivätkä johtopäätökset perustu osapuolten näkemyksiin käytyjen keskustelujen sisällöstä. Tarkastusvirasto kiinnittää tässä yhteydessä kuitenkin huomiota siihen, että ministeri Bernerin lausunnossa esitetty näkemys 2.12.2015 käydyn keskustelun sisällöstä vaikuttaisi olevan ristiriidassa Heliövaaran lausunnon sisällön kanssa (Heliövaaran lausunto s. 3).

Lausunnossa käsitellään myös väitettyjä yhteyksiä tilintarkastusyhteisö Deloitte & Touche Oy:öön (s. 5 – 6). Tarkastusvirasto toteaa, ettei se ole tarkastuskertomuksessaan esittänyt lausunnossa mainittujen tuttavuussuhteiden vaikuttaneen ministeriön päätöksentekoon. Tarkastushavaintojen perusteella lausunnossa mainitut henkilöt ovat kuitenkin osallistuneet Deloitten sovintosopimusprosessiin. Ministeriö on tilintarkastusyhteisön sovintohalukkuutta selvittäessä käyttänyt Deloitten entistä toimitusjohtajaa välikätenä. Toisaalta lausunnossa mainittu tilintarkastaja on osallistunut 4.12.2015 päivätyn uuden asiantuntijalausunnon valmisteluun.

Siltä osin kun lausunnossa viitataan aiempaan laillisuusvalvontakäytäntöön (s. 6) tarkastusvirasto toteaa, että ministeriö on tarkastuksen aikana nostanut esiin erityisesti valtioneuvoston oikeuskanslerin kanteluvastauksen 11.2.2014 (Dnrot OKV/1601/1/2013 ym.), jossa on arvioitu omistajaohjauksesta vastaavan ministerin ja valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosaston osastopäällikön menettelyä tilanteessa, jossa Arctia Shipping Oy:ssä harkittiin rikosilmoituksen tekemistä Greenpeacen laivaannousun

vuoksi. Omistajaohjauksesta vastaavien virkamiesten ja yhtiön välisen yhteydenpidon jälkeen Arctia Shipping Oy veti rikosilmoituksen pois poliisin käsittelystä. Oikeuskanslerin kantelupäätöksen mukaan hänellä ei ollut syytä epäillä, että omistajaohjauksesta vastaavat virkamiehet olisivat menetelleet lainvastaisesti eivätkä kantelut sen vuoksi antaneet aihetta toimenpiteisiin.

Tarkastusvirasto toteaa, että tarkastuksessa perehdyttiin edellä mainittuun oikeuskanslerin kanteluvastaukseen 11.2.2014 (Dnrot OKV/1601/1/2013 ym.). Tämän kantelupäätöksen perusteella ei kuitenkaan juurikaan voida tehdä johtopäätöksiä sen suhteen, miten liikenne- ja viestintäministeriön omistajaohjaustoimia tulisi nyt kysymyksessä olevassa tilanteessa arvioida.

On ensinnäkin huomattava, ettei oikeuskanslerin kantelupäätöksessä omistajaohjauksesta vastaavien virkamiesten toimintaa ole arvioitu OECD:n hyvän hallintotavan ohjeistuksen ja siinä mainitun yhtiön operatiiviseen toimintaan puuttumisen kiellon perusteella. Toiseksi oikeuskanslerin kantelupäätöksessä on arvioitu omistajaohjauksesta vastaavien virkamiesten yhtiölle esittämän pyyntöjen ja suositusten sallittavuutta. Nyt kysymyksessä olevassa tarkastuksessa liikenne- ja viestintäministeriön puuttuminen yhtiön toimintaan on ollut konkreettisempaa ja pidemmälle menevää. Ministeriö on muun muassa suorittanut yhtiölle ja sen johdolle luonteenomaisesti kuuluvia toimia ja ministeriön toiminta on johtanut erilaisiin jännitteisiin lainsäädännön asettamien rajoitteiden kanssa sekä konkreettiseen yhtiön johdon ja omistajaohjauksen vastuusuhteiden hämärtymiseen.

Yhteenvetona voidaan todeta, ettei lausunnossa ole esitetty sellaisia perusteita, joiden perusteella olisi perusteltua arvioida tarkastushavaintoja toisin kuin tarkastuskertomuksessa on esitetty.

2.3 Kansliapäällikkö Pursiaisen lausunto

Lausunnon s. 1 viitaan 11.9.2015 järjestettyyn kokoukseen, jossa on käsitelty aiemman johdon vastuuta omistajan, johdon ja tarkastusviraston edustajien kesken. Lausunnon mukaan tarkastusviraston edustaja on kokouksessa esittänyt, että perustellusta syystä kanteet voidaan jättää nostamatta.

Tarkastusvirasto toteaa, ettei sen käsitys poikkea siitä, mitä muistion kohdassa 2.1 on kuvattu tarkastusviraston edustajien, yhtiön hallituksen puheenjohtajan ja ministeriön edustajien tapaamisen sisällöstä. Tarkastusvirasto on suorittanut normaalin prosessin ja tarkastusohjeiden mukaista jälkiseurantaa. Jälkiseurannan aikana esiin ei tullut sellaisia seikkoja, jotka olisivat ennen syksyä 2015 viitanneet siihen, ettei yhtiö voisi edetä asian selvittämisessä yhtiön edun mukaisesti.

Tarkastukset pyritään suorittaman hyvässä vuorovaikutuksessa tarkastuskohteiden kanssa. Jälkiseuranta on tehty hyvässä yhteistyössä yhtiön ja ministeriön kanssa. Jälkiseurannan yhteydessä on nimenomaisesti tuotu esille se yleinen kanta, että omistajalla on mahdollisuus päätyä asiassa toisenlaiseen ratkaisuun kuin yhtiön hallitus. Yleisesti omistajan harkintavalta on laajempi ja muun ohella selvittämisintressin perusteella on katsottu, että valtio-omistaja voi perustellusta syystä esimerkiksi päätyä kanteiden nostamiseen, vaikka yhtiön hallitus olisi päätynyt toisenlaiseen ratkaisuun. Jälkiseurannan yhteydessä käydyssä vuorovaikutuksessa ministeriön kanssa on tässä yhteydessä nimenomaisesti korostettu menettelytapana olevan asian käsitteleminen tällöin lähtökohtaisesti yhtiökokouksessa.

Tarkastusvirasto toteaa yleisesti – julkisesta tarkastuskertomuksesta (s. 31) ilmenevin tavoin – että tarkastusvirasto on laillisuustarkastuksen 13/2016 yhteydessä arvioinut ennen kaikkea Finavian johdannaisvastuiden selvittämiseen liittyvien menettelytapojen oikeellisuutta ja asianmukaisuutta. Tarkastusvirasto ei siten ole ottanut kantaa Finavian tekemien päätösten tai oikeudellisten asiantuntijalausuntojen sisältöön.

Tarkastusvirasto ei laillisuustarkastuksessa ole ottanut kantaa esimerkiksi siihen kysymykseen, olisiko korvausvaatimusten esittäminen yhtiön aiempaan johtoon kuuluneille henkilöille ollut tietyin asiallisin syin ollut perusteltua. Tämä on nimenomaisesti todettu tarkastuskertomuksen yhteydessä julkistetussa

lausuntoyhteenvedossa[1]. Tarkastusviraston esittämä kritiikki valittuja menettelytapoja kohtaan ei tarkoita sitä, että tarkastusvirasto olisi arvioinut niitä asiallisia syitä, joiden perusteella esimerkiksi Finavian johto on tehnyt päätöksiä. Tarkastusvirasto ei myöskään ole muuttanut näkemyksiään syksyllä 2015 tarkastusviraston ja ministeriön keskustelun kohteena olleiden kysymysten osalta. Tarkastusvirasto on johdonmukaisesti katsonut sekä jälkiseurannan aikana että laillisuustarkastuksessa, että omistaja voi perustellusti päätyä eri ratkaisuun kuin yhtiön johto. Tarkastuskertomuksessa on todettu, että omistajalla on lähtökohtaisesti päätöksiä tehdessään yhtiön johtoa laajempi harkintavalta. Edelleen tarkastusvirasto on johdonmukaisesti katsonut, että tällaisessa tilanteessa omistajalla on käytettävissä osakeyhtiölain mukaiset läpinäkyvät toimintavaihtoehdot.

Siltä osin kun lausunnossa on viitattu siihen, että ministeriön luottamus kanneasian huolelliseen valmisteluun on syksyllä Finavian hallituksen tekemän äänestyspäätöksen jälkeen horjunut tarkastusvirasto viittaa edellä kappaleessa "Ministeri Bernerin lausunto" esittämiinsä näkemyksiin. Tarkastusvirasto toistaa tässä yhteydessä näkemyksen jonka mukaan sillä, että hallituksen päätös on ollut äänestyspäätös tai sillä, että ministeriön luottamus kanneasian huolelliseen valmisteluun tai muuhun toimintaa on horjunut, ei ole merkitystä niiden menettelytapojen asianmukaisuuden arvioinnissa, joilla valtion määräysvallassa olevan yhtiön omistajavaltaa käyttävä taho voi puuttua yhtiön hallituksen toimintaan.

Lausunnossa on todettu, että omistaja on edellyttänyt Finavialta uutta käsittelyä vuoden 2011 vahinkojen osalta (s. 4). Tämä on tapahtunut tarkastuksen jälkeen yhtiökokouksessa 31.5.2016. Tarkastusvirasto toteaa, ettei tarkastushavaintojen perusteella voida päätellä, että Finavian 4.12.2015 ja 9.12.2015 tekemien päätösten olisi ollut tarkoitus olla osittaisia tai niiden olisi ollut tarkoitus koskea vain tiettyinä vuosina aiheutuneita vahinkoja. Tarkastusvirasto on käsitellyt uusien korvausvaatimusten esittämisen mahdollisuutta tarkastusmuistion luvun 5 kappaleessa "Korvausvaatimusten esittämiseen liittyvien jatkotoimien mahdollisuudet" ja viittaa tältä osin jatkotoimiin liittyviin ongelmiin, vaikka kanteiden nostaminen kyseisen vuoden osalta on mahdollista vielä vuoden 2016 loppuun asti.

Siltä osin kun lausunnossa on viitattu omistajaohjausta koskevaan laillisuusvalvontakäytäntöön tarkastusvirasto viittaa edellä kappaleessa "Ministeri Bernerin lausunto" esittämiinsä näkemyksiin.

Yhteenvetona voidaan todeta, että lausunnossa ei ole esitetty sellaisia perusteita, joiden perusteella olisi perusteltua arvioida tarkastushavaintoja toisin kuin tarkastuskertomuksessa on esitetty.

2.4 Pääjohtaja Damskin lausunto

Lausunnon mukaan omistajalla ei ole ollut huomautettavaa Finavian hallituksen tekemiin päätöksiin ja toimiin johdannaisasiassa ennen syksyä 2015. Yhtiön hallituksen 25.9.2015 tekemän äänestyspäätöksen jälkeen omistaja on käynnistänyt toimenpiteet asian tarkemmaksi selvittämiseksi. Tarkastusvirasto viittaa ministeriön toimien arvioinnin osalta edellä kappaleessa "Ministeri Bernerin lausunto" esittämiinsä näkemyksiin.

Lausunnossa ei ole esitetty sellaisia perusteita, joiden perusteella olisi perusteltua arvioida tarkastushavaintoja toisin kuin tarkastuskertomuksessa on esitetty.

2.5 Ylijohtaja Heliövaaran lausunto

Lausunnon s. 2 käsitellään valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosastolla 11.11.2015 järjestettyä tapaamista, jossa on käynyt ilmi kanteiden nostamiseen liittyvä kova aikataulupaine. Mikäli aiempaa johtoa vastaan ei nostettaisi kannetta 31.12.2015 mennessä, Finavia menettäisi mahdollisuuden saada korvauksia vahinkovakuutusyhtiöltä. Toisaalta tilintarkastusyhteisö oli suunnitellut vastakanteen nostamis-

[1] https://www.vtv.fi/files/5229/13_2016_Yhteenveto_kertomusluonnoksen_lausunnoista.pdf

ta entistä johtoa vastaan. Lausunnosta käy ilmi, että korvausvaatimusten esittäminen aiemmalle johdolle oli tarpeen, jotta korvausvaatimus voitaisiin esittää Finavian vahinkovakuutusyhtiölle.

Lausunnon s. 3 käsitellään ministeriössä 2.12.2015 järjestettyä tapaamista ja todetaan, että "kävi yllättäen ilmi", että tilintarkastusyhteisön kanssa oli tehty sovintoehdotus. Tilintarkastusyhteisö oli antanut yhden vuorokauden aikaa sopimuksen loppuun saattamiseksi. Tilaisuudessa ministeri oli kehottanut Finavian kutsumaan Finavian hallituksen koolle välittömästi ja ryhtymään tarvittaviin päätösvalmisteluihin.

Tarkastusvirasto on laillisuustarkastuskertomuksessa 13/2016 todennut, että kiiretilanteeseen ajautuminen oli rajoittanut Finavian johdon harkintavaltaa ja että ministeriön toiminta oli tältä osin merkinnyt puuttumista yhtiön operatiiviseen toimintaan.

Heliövaaran lausunnosta ja liitteistä ilmenevin tavoin valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosasto on antanut lausunnon laillisuustarkastuskertomuksesta eikä omistajaohjausosastolla ole ollut huomautettavaa tarkastushavaintojen osalta.

Lausunnossa ei ole esitetty sellaisia perusteita, joiden perusteella olisi perusteltua arvioida tarkastushavaintoja toisin kuin tarkastuskertomuksessa on esitetty.

2.6 Samuli Haapasalon (Finavian aiempi toimitusjohtaja) lausunto

Haapasalo on lausunnossaan esittänyt, että Finavia Oyj:llä ja sitä edeltävällä Ilmailulaitoksella on ollut aina kattavat riskienhallintajärjestelmät ja että yhtiön talous on raportoitu hallitukselle laajasti kuukausittain.

Tarkastusvirasto kiinnittää huomiota siihen, että Haapasalon lausunnosta ei käy ilmi, millä perusteella yhtiön varainhoidon ja varainhoidon valvonnan on katsottu olleen asianmukaisesti järjestettyjä; esimerkiksi miten johdonnaissopimuksiin sitoutuminen, sopimusten rekisteröinti ja raportointi oli yhtiössä eriytetty tai miten tehdyistä johdannaissopimuksista ja niihin sisältyvistä riskejä seurattiin ja raportoitiin.

Tarkastusvirasto on tuloksellisuustarkastuskertomuksessaan 15/2013 todennut, että Finavian riskienhallinta raportointimenettelyssä sekä sopimustenhallinta- ja seurantajärjestelmissä on ollut puutteita. Sisäisen raportoinnin perusteella yhtiön johdolla ei myöskään ollut kattavaa kuvaa käytetyistä johdannaisista. Vaikuttasi näin ollen siltä, että Haapasalon lausunnossa esitetyt näkemykset ovat ristiriidassa tarkastushavaintojen kanssa eikä lausunnossa ole esitetty sellaisia perusteita, joiden perusteella olisi perusteltua arvioida tarkastushavaintoja toisin kuin tarkastuskertomuksessa on esitetty.

2.7 KHT Prepulan lausunto

Lausunnossa esitetään, että Ilmailulaitos ja osakeyhtiö Finavia ovat juridisesti eri entiteettejä ja että liikelaitoksen omaisuus on 1.1.2010 luovutettu Finavia Oyj:lle apporttisijoituksella, joka on juridisesti erityisseuraanto. Lausunnon mukaan tämä juridinen erillisyys merkitsee myös sitä, etteivät mitkään Ilmailulaitoksen sisäiset ohjeet koske osakeyhtiö Finaviaa (s. 1).

Tarkastusvirasto toteaa, että edellä mainitun kaltainen näkemys on esitetty Deloitten Finavian haastehakemukseen jättämässä vastineessa 8.6.2015 (vastine s. 5). Prepula on muutoinkin hyvin perehtynyt Deloitten esittämiin näkemyksiin ja toimintakäytänteisiin. Hän on perehtynyt myös Finavian aiemman rahoituspäällikön vireillä olevassa rikosasiassa Vantaan käräjäoikeudelle jättämään vastineeseen.

Tarkastusvirasto toteaa, että tuloksellisuustarkastukseen 15/2013 liittyvässä tarkastusmuistiossa "Finavian johdannaissopimukset: johdon ja tilintarkastajan vastuu" on käsitelty myös liikelaitos Finavia muu-

tosta osakeyhtiöksi. Tältä osin muistiossa on todettu, että Liikelaitos Finavian toiminnot, vastuut ja sitoumukset ovat vuoden 2010 alussa siirtyneet perustettavalle osakeyhtiölle ja että liikelaitoksen ohjeistukset ovat tulleet Finavia Oyj:n johtoa sitoviksi (muistion luku "Johdon vastuu" kappale "Sovellettavista oikeusohjeista"). Myös 2001 ja 2008 hyväksytyt liikelaitoksen sisäiset ohjeet ovat siten soveltuneet osakeyhtiö Finavian toiminnan arviointiin. Tätä näkemystä ei ole kyseenalaistettu yhtiön toimesta tai muutoinkaan tarkastuksen 15/2013 yhteydessä tai sen jälkeen. Lähtökohta on yleensä se, että yhtiö on tietoinen sen toimintaan sovellettavista sisäisistä ohjeista.

Todettakoon, että Ilmailulaitoksen muuttamisesta osakeyhtiöksi annetun lain (877/2009) lähtökohta on yleisestikin liikelaitoksen toimintojen jatkuvuus liikelaitoksen muuttuessa osakeyhtiöksi. Tarkastusmateriaaliin sisältyy myös Oy Tuokko Ltd:n laatima 18.11.2015 päivätty (KHT Timo Tuokko ja KHT Ville Vasama) "Riippumattoman asiantuntijan lausunto korkojohdannaisten käsittelystä Finavia Oyj:n tilinpäätöksissä ja toimintakertomuksissa 31.12.2009 ja 31.12.2010". Lausunnossa (s. 11) todetaan, että tilintarkastuksessa tulee ottaa huomioon 19.12.2008 hyväksytty rahoituspolitiikka ja 20.6.2001 hyväksytty toimintaohje.

Lisäksi Prepulan lausunnossa esitetään, että 30.5.2001 päivätyt toimintaohjeet korko- ja valuuttariskien hallinnasta on lopullisesti korvattu 18.12.2008 päivätyllä rahoituspolitiikka-asiakirjalla. Tältä osin lausunnossa viitataan Finavian aiemman rahoituspäällikön vireillä olevassa rikosasiassa esittämiin näkemyksiin (s. 3). Tarkastusvirasto toteaa, että se on tuloksellisuustarkastukseen 15/2013 liittyvässä tarkastusmuistiossa "Finavian johdannaissopimukset: johdon ja tilintarkastajan vastuu" todennut, että "Kassavarojen sijoituspolitiikka asiakirjasta ei ilmene, että kyseisellä ohjeistuksella olisi ollut tarkoitus muuttaa vuonna 2001 hyväksyttyä ohjeistusta johdannaisten suojaustarkoituksen osalta (muistio 9–10).

Prepulan lausunnossa muun ohella esitetään, että JHTT Akselinmäki ja JHTT Tervasmäki olisivat VTV:n palveluksessa vastanneet liikelaitoksen tilintarkastuksesta. Lausunnosta voi virheellisesti saada sen käsityksen, että JHTT Akselinmäki ja JHTT Tervasmäki olisivat VTV:n palveluksessa toimineet liikelaitoksen tilintarkastajina. Kyseiset JHHT-tarkastajat ovat toimineet liikelaitoksen tilintarkastajina yksityishenkilöinä. Tarkastusvirasto toteaa, että kyseisellä asialla ei ole ollut merkitystä tuloksellisuustarkastuksen tai laillisuustarkastuksen johtopäätösten kannalta. Tarkastusvirasto on nimenomaisesti suositellut muun ohella tilintarkastajien vastuun selvittämistä. Edelleen tarkastusvirasto toteaa, että tuloksellisuustarkastuksen tai laillisuustarkastuksen ratkaisuun ei ole osallistunut kyseisten henkilöiden esimiehiä.

KHT Prepulan lausunnosta voi saada sen käsityksen, että Ilmailulaitoksen ja Finavia Oyj:n tekemät johdannaissopimukset eivät olisi olleet sisäisen ohjeistuksen vastaisia eivätkä johdannaissopimukset olisi olleet ei-suojaavia, spekulatiivisia johdannaissopimuksia. Lausunnossa ei kuitenkaan käsitellä sitä, millä edellytyksillä ylipäätänsä johdannaissopimusten voidaan katsoa olevat liikelaitoksen tai osakeyhtiön tilinpäätöksessä suojaavia. Lausunnossa ei myöskään miltään osin käsitellä sitä, millä perusteella kyseisessä tapauksessa suojauslaskennan edellytysten voidaan katsoa täyttyvän. Vastaavasti lausunnossa ei käsitellä sitä, miksi tilintarkastajien valvontaelin Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunta katsoi, että tilintarkastajien toiminnassa oli huomautettavaa, jos sopimukset olisivat olleet tulkittavissa suojaaviksi.

Edelleen lausunnossa (s.7–8) todetaan, ettei pankkien laatimista raporteista väitetä, että johdannaissopimuksiin sisältyisi ei-suojaavia, spekulatiivisia sopimuksia. Tarkastusvirasto toteaa, että se on tuloksellisuustarkastuksessa 15/2013 todennut, että Finavialla on ollut ei-suojaavia johdannaisia.

Tarkastusvirasto kiinnittää huomiota siihen, että arvioitaessa johdannaisten käyttöä suojaamistarkoituksessa olennaista on se, ovatko sopimukset rahoitusohjeiden mukaisia. Tarkastusvirasto ei ole miltään osin arvioinut toimintaa sillä perusteella, että jälkikäteen arvioituna jonkin muuttuja, esimerkiksi korkokehitys, ei olisi toteutunut ennakoidun mukaisesti.

Lisäksi KHT Prepulan lausunnossa kiinnitetään huomiota siihen, ettei laillisuustarkastuskertomuksessa 13/2006 ole lainkaan käsitelty laamanni Merilammen lausuntoa (s. 10–11). Tarkastusvirasto toteaa, että

Merilammen tarkastuskertomusluonnoksesta antamaa lausuntoa on käsitelty julkisessa lausuntoyhteenvedossa, joka on julkaistu tarkastuskertomuksen yhteydessä. Merilammen lausuntojen sisältöä on muutoin käsitelty edellä kappaleessa "Laamanni Merilammen lausunnot".

3 Arvio VTV:n tiedotuspolitiikasta laillisuustarkastuksen aikana – Valtiontalouden tarkastusviraston viestinnän perusta

Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastusten viestinnän tavoitteena on viestiä yhdenmukaisesti ja arvojensa mukaisesti kaikissa tarkastuksissaan avoimesti, objektiivisesti, vastuullisesti ja kaikkia tarkastuksen sidosryhmiä kunnioittavalla tavalla.

Valtiontalouden tarkastusviraston toiminnan perusta on määritelty Suomen perustuslain 90 §:ssä sekä laissa valtiontalouden tarkastusvirastosta (14.7.2000/676). Riippumattomana toimijana virasto VTV-lain 20 §:n 3 momentin mukaisesti antaa tarkastustoimintaansa ja sen suunnittelua sekä tarkastuksissa noudatettavaa hyvää tarkastustapaa koskevia tarkempia määräyksiä. Ohjeistuksensa mukaisesti viraston tavoitteena on aktiivinen yhteydenpito tarkastuskohteisiin ja muihin keskeisiin sidosryhmiin koko tarkastusprosessin ajan. Näin varmistetaan tarvittava tiedonsaanti, yhteistyön sujuvuus ja tarkastustulosten paras mahdollinen hyödyntäminen. Tämä tarkoittaa, että tarkastuskohteelle ja ohjaavalle ministeriölle viestitään tarkastuksen aikataulusta, havainnoista ja tulosten raportoinnista sekä tarjotaan mahdollisuus lausua näkemyksensä näistä. Olennaiset havainnot ja alustavat johtopäätökset tuodaan tarkastettavan organisaation johdon tietoon jo tarkastuksen kuluessa.

Valtiontalouden tarkastusvirasto noudattaa kansainvälisen ylimpien tarkastusviranomaisten järjestön INTOSAI:n vahvistamia ISSAI-tarkastusstandardeja. ISSAI-standardeissa asetetut yleiset tarkastusperiaatteet on huomioitu viraston tarkastusohjeiden yleisessä osassa (Dnro 23/01/2015). Yleisperiaatteisiin ja Valtiontalouden tarkastusviraston toimintaan kuuluu hyvä viestintä sekä vuorovaikutus siten, että tarkastuksen sidosryhmät ja kohde saavat ymmärrettävällä, avoimella ja julkisuuslain ja hyvän hallinnon periaatteiden mukaisella tavalla tiedon tarkastuksen menetelmistä, kriteereistä, toteuttamisesta ja tuloksista sekä tarkastuksen aikana että sen päätyttyä. Virasto noudattaa ISSAI 100-standardia, jonka mukaan tarkastaja rakentaa vuorovaikutusta ja pitää tarkastettavaa yhteisöä ajan tasalla tarkastukseen liittyvistä havainnoistaan koko tarkastusprosessin ajan.

Viraston viestintää toteutetaan julkisuuslain (21.5.1999/621) ja valtionhallinnon viestintäsuositusten (Viestintäsuositus. Valtioneuvoston kanslian määräykset, ohjeet ja suositukset 2/2010) mukaisesti. Tarkastusvirastolla on myös oma menettelyohje julkisuuslain soveltamisesta tarkastusvirastossa (Dnro 293/01/00) sekä ohje tarkastusviraston tarkastus- ja valvonta-asiakirjojen julkisuudesta (Dnro 369/01/2011). Tämän lisäksi virastossa on linjattu viraston tiedottamisen ja sidosryhmäviestinnän periaatteet. Näistä merkittävimmät asiakirjat ovat Valtiontalouden tarkastusviraston viestintäpolitiikka 2013–2020 (Dnro 023/02/13), vuosittainen viestintäsuunnitelma (Viestintäsuunnitelma 2016, Dnro 257/02/2015) sekä mediapolitiikka (Dnro 398/08/2011).

Tuloksellisuustarkastuskertomus 15/2013: Finavia Oyj:n johdannaissopimukset vuosina 2009–2011

Tuloksellisuustarkastuksen tiedote 17.12.2013 (liite 1.)

HS: Ministeri Anne Bernerin haastattelu 14.12.2015

Tämän jälkeen mediayhteydenottoja ja haastattelupyyntöjä, joihin VTV vastasi mm. HS 22.12.2015, Yle 22.12.2015: http://yle.fi/uutiset/3-8546160

Laillisuustarkastus 13/2016: Vastuukysymykset Finavian johdannaisvastuiden selvittämisessä valmistui 20.6.2016

Tarkastussuunnitelmassa 2016–2020 päätettiin laillisuustarkastuksen aloittamisesta 17.12.2015

Lehdistötiedote 30.12.2015 (liite 2.)

Laillisuustarkastuksen tiedotteet 26.5.2016, 7.6.2016 ja 21.6.2016 (liite 3.)

Ylijohtaja Marko Männikkö

Johtava lainsäädäntöasiantuntija, OTT Matti Vedenkannas

Liitteet:

Liite 1. Tuloksellisuustarkastuksen tiedote 17.12.2013

Liite 2. Lehdistötiedote 30.12.2015

Liite 3. Laillisuustarkastuksen tiedotteet 26.5.2016, 7.6.2016 ja 21.6.2016

Liite 4. Tarkastuslajien erot

Liite 4: Tarkastuslajien erot

Arviointiulottuvuus	Tilintarkastus	Laillisuustarkastus	Tuloksellisuustarkastus
ISSAI –standardit	Financial Auditing	Compliance Auditing	Performance Auditing
VTV -tarkastusohjeet	Tilintarkastuksen ohje	Laillisuustarkastuksen ohje	Tuloksellisuustarkastuksen ohje
Tarkastuksen pääasiallinen kohde	Tilinpäätös, sen esittämistapa ja tiedot, jotka ovat tilinpäätöksen käyttäjille tarpeen oikean ja riittävän kuvan saamiseksi tarkastuksen kohteesta	Toiminnan hyvän hallinnon ja hallinnan periaatteiden mukaisuus, lainmukaisuus ja asianmukaisuus	Toiminnan vaikuttavuus ja toiminnallinen tuloksellisuus (1]
Tarkastuksen pääasiallinen tavoite (ISSAI)	...expression of an opinion by the auditor as to whether the financial statements are prepared, in all material respects, in accordance with an applicable financial reporting framework, or...	Compliance auditing is the independent assessment of whether a given subject matter is in compliance with applicable authorities3 identified as criteria. Compliance audits are carried out by assessing whether activities, financial transactions and information comply, in all material respects, with the authorities which govern the audited entity. 13. The objective of public-sector compliance auditing, therefore, is to enable the SAI to assess whether the activities of public-sector entities are in accordance with the authorities governing those entities. This involves reporting on the degree to which the audited entity complies with established criteria.	Performance auditing seeks to provide new information, analysis or insights and, where appropriate, recommendations for improvement. Performance audits deliver new information, knowledge or value...12. The main objective of performance auditing is constructively to promote economical, effective and efficient governance. It also contributes to accountability and transparency. Performance auditing promotes accountability by assisting those with governance and oversight responsibilities to improve performance

Arviointiulottuvuus	Tilintarkastus	Laillisuustarkastus	Tuloksellisuustarkastus
Kriteerit	Yleisesti sovellettava raportointikehys, jossa edellytetään tietojen esittämisestä määrätyllä yhdenmukaisella tavalla [2]	Tarkastuksen kohdeasian mukaan määräytyvät laillisuutta ja asianmukaisuutta koskevat säädökset, määräykset, ohjeet	Tarkastuksen kohdeasian mukaan määräytyvät kriteerit, joiden perusteella kohdeasian tuloksellisuus tulee valitulta osin arvioiduksi puolueettomasti ja objektiivisesti
Väittämät (assertions)	Väittämät, jotka koskevat tapahtumia tasetta ja tilinpäätöstietojen esittämistä; valtiolla myös talousarvion noudattamista	Hyvän hallinnon, säädösten, määräysten ja ohjeiden noudattaminen: onko noudatettu vai ei	Vaikuttavuus, taloudellisuus, tehokkuus tai niiden yhdistelmä
Johtopäätökset / kannanotto	Kattava lausuma tilinvelvollisuuden toteutumisen arvioimiseksi	Johtopäätökset ja huomautukset	Kattavaa suppeampi arvio tuloksellisuudesta ja siihen perustuvat suositukset
Raportti	Lyhyt määrämuotoinen	Pidempi, ei määrämuotoinen	Pidempi, ei määrämuotoinen